

От д-р Илиана Огнянова Петкова, доцент по научна специалност 1.2 Педагогика
(Професионално образование, професионална подготовка и квалификация на учители),
преподавател в СУ „Св.Климент Охридски“

върху дисертационен труд в професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по физическо възпитание за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност Теория и методика на физическото възпитание и спортната тренировка (вкл. Методика на лечебната физкултура)

Тема на дисертационния труд: **„Специфика на адаптираното физическо възпитание и спорт при деца със специални образователни потребности в средното общообразователно училище“**

Автор на дисертационния труд: **Марина Николаева Тошкова-Асенова**

Научен ръководител: доц.д-р Елеонора Милева

I. Анализ на процедурата и представяне на кандидатката - Прегледът на документите показва спазване на всички законови и подзаконовы изисквания за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Марина Асенова е зачислена в редовна докторантура към катедра „Психология, педагогика и социология“ със Заповед № 1682/17.10.2012 г. на Ректора на НСА за срок на обучение от три години. Дисертационният труд е насочен към публична защита след проведено вътрешно обсъждане на 28.10.2015 г при еднократно разширен състав на катедрата с още 7 специалиста. Докторантката е отчислена с право на защита, считано от 30.10.2015г. Приложени са всички, изискващи се по Правилника на НСА, документи за откриване на процедура.

Възпитаничка на НСА „В.Левски“ с бакалавърска степен от 1997 г. и магистърска по адаптирана физическа активност и спорт за хора с увреждания от 2008 г., в момента Марина Асенова е главен учител по физическо възпитание и спорт в 35 СОУ „Добри Войников“, гр.София. Това показва едно сравнително бързо професионално кариерно израстване. Трудовият стаж като учител по физическо възпитание и спорт от 1998 г до сега ѝ дава възможност да се „потопи“ на практика в изследваната проблематика, а разработеният дисертационен труд ѝ е позволил теоретично да обоснове и структурира своите идеи. Представената автобиография показва, че докторантката активно участва в проекти и квалификационни курсове.

II. Оценка на дисертационния труд

1. Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем – в каквато и посока в образователната сфера да се работи – нормативна, структурно-организационна или съдържателна – ние, специалистите винаги ще останем длъжници към децата със специални образователни потребности (СОП) и техните учители. Проблемите се задълбочават след реализирането на стратегии и програми за включването им в системата на общообразователните училища (ООУ). Учителите нямаха и все още нямат необходимата подготовка и не са готови да се изправят пред предизвикателствата и трудностите при работа с тях. Затова всяка една разработка, насочена към подпомагането им при работа с деца със СОП, е принос в това изследователското поле. Представеният за оценка дисертационен труд е именно един такъв принос и е насочен конкретно в помощ на учителите по физическо възпитание и спорт.

2. Теоретичен анализ и интерпретация на литературния материал – Проблемът е разработен в обем от 144 стр. и е структуриран в увод, три глави, изводи, препоръки, литература и 9 приложения. Литературният обзор е направен на 64 стр., в резултат на използвани 133 източника, от които 74 на кирилица и 59 на латиница. Като препоръка от техническо естество обаче бих отбелязала, че е редно интернет сайтовете на организации (Европейската комисия, Института за социална политика и социална работа, Център за приобщаващо образование и др.) да бъдат изведени отделно. При позоваването на публикации, които се намират в интернет

пространството, би следвало да се посочи и датата на последното отваряне на публикацията. В предпоследния абзац на стр.6 и на стр.17 липсват авторите. Направеният теоретичен обзор показва осведомеността на докторантката по проблема. Тя познава както европейските, така и националната нормативна база. От известно прецизиране обаче се нуждае понятийният апарат, особено в частта при разясняване определенията за „интегрирано“, „приобщаващо“, „включващо“ образование. Дисертационният труд би спечелил ако докторантката излезе със собствено или застане зад едно от тях. В тази посока – какво е мнението на докторантката - за какво е по-правилно да се говори – 1) за „включващо“, за „приобщаващо“ или за „интегрирано“ и 2) за образование или за обучение? Отворен остава въпроса и за същността на адаптираната физическа активност (АФА). Каква е тя – концепция (стр.42), фундаментално средство за развитие на индивида (стр.43) или процес (пак там)? Какво представляват и тези „отделени специализирани образователни системи“ (стр.15), по които се обучават учениците у нас или става въпрос за специални институции?

Висока оценка заслужава теоретичният обзор на образователните модели на включване на децата със СОП в света. Такъв е направен за САЩ, Великобритания, Холандия, Шотландия, Китай, Сингапур, Австралия, Япония, Канада. Докторантката демонстрира познания и по адаптираните стратегии в обучението по ФВС. Не мога да приема обаче, че беседата, дискусиата и игровият метод са интерактивни. Те са класически/традиционни методи, а интерактивността е характеристика на всеки един метод на обучение.

В края на теоретичния обзор остават открити няколко въпроса – след като има толкова много видове СОП възможно ли е да се приложи само един модел/подход на АФА? и В какво точно се състои спецификата на адаптираното физическо възпитание и спорт (каквото е заглавието на дисертационния труд) – дали то е резултат от обекта на неговото приложение, а именно децата със СОП или в техническо и съдържателно отношение.

3. Съответствие на избраната методика с поставената цел и задачи на дисертационния труд. Резултати от изследването – Считаю, че изследването е по-силната част в дисертационния труд. То е многопластово и многопосочно. Многопластността е резултат от проучването на различни психични характеристики като отношения, нагласи, и физически такива (бързина, сила, издръжливост, гъвкавост, ловкост и др.). Анкетирането на 55 учители, 50 директори, на 118 ученици от 35 СОУ „Добри Войников“, гр. София и на 5 деца със СОП и техните родители придават многопосочността на изследването. Инструментариумът е подбран правилно и е адекватен на поставените цели. От известно прецизиране се нуждае изследователската хипотеза, която в този си вид е по-скоро логическо съждение, отколкото изследователска хипотеза. Твърде амбициозно е и заявеното от докторантката, че „настоящото изследване представлява опит за въвеждане на подходи за адаптирано обучение по физическо възпитание и спорт“ (стр.69). Трудно може да се направи това на базата само на 5 изследвани деца със СОП.

Анализът на резултатите е представен в сравнителен план – между педагогически специалисти (учители и директори), между ученици (на децата със и без СОП) и на родителите на децата със СОП. Онагледяването на данните при първите две групи е много добро, въпреки че не е необходимо това да става по всеки един въпрос при условие, че данните са описани и в текстови вариант. Анализът на профила на учителя и директора затвърждава за пореден път тенденцията към застаряване кадрите в учителската професия. Той показва обаче и още един проблем – недостатъчната подготовка и квалификация на учителите. И ако в дисертационният труд този извод може да бъде съотнесен само към учителите по ФВС, то националните проучвания показват, че системата за подготовка и квалификация на педагогическите кадри се нуждае от съдържателна реформиране. Образователната система като цяло, и висшите училища в частност, сме длъжници на нашите учители по отношение подготовката им за работа с деца със СОП, с аутизъм, с хиперактивни деца и с родители като цяло. Проблемите обаче не са само на ниво система, те са и вътре в самите специалисти.

Поздравявам докторантката за изводите от сравнителния анализ на мненията на учителите и директорите. Те са правилни, макар и не категорично заявени, но това е разбираемо, имайки предвид нейния статус на учител. Научната задълбоченост и обективност обаче изискват ясно да се заяви, че този анализ показва разминавания в мненията и на учители, и на директори. Как

тогава могат да бъдат обяснени процентите при 7 и 8 въпроси? От една страна 85% от учителите приемат напълно или в известна степен идеята за приобщаване на децата със СОП, а от друга 109¹ % от тях не приемат идеята да се обучат за работа с тях, по една или друга причина. Подобно разминаване има и при директорите, но там процентите са съответно 92% на 118%. Анализът на 12 въпрос от анкетната карта също потвърждава нежеланието на учителите да се обучат за работа с деца със СОП. От резултатите по този въпрос прозира едно типично за българите поведение. От една страна заявяваме категорично съгласие за промяна (в частност в начина на обучение на деца със СОП), но когато решенията изискват инициативност и действия от нас конкретно (да се включим в квалификационни курсове, да се работи с децата със СОП, въпреки големия брой ученици в клас) тогава резултатите са с отрицателен знак. От същите тези 67,3% учители заявили желание да работят с деца със СОП, едва 16,4% са съгласни да го направят при всякакви условия. Останалите си намират оправдание и поставят условия - да им бъдат безплатни или заплатени от работодателя включването в квалификационни курсове за работа с тях. Дори 20% от тях искрено заявяват, че не проявяват интерес или не считат, че такъв курс би им бил полезен.

Подробно са анализирани получените резултати от 5 деца със СОП като по този начин се доказва ефективността на този подход за работа с тях.

Последните три извода, направени на стр.141-142, звучат твърде амбициозно и категорично. Би трябвало това да се избегне имайки предвид, че се базират на изследване само на 5 деца със СОП, а и данните, базирани на педагогическо наблюдение, съдържат в себе си висока доза субективизъм.

4. Научни и научноприложни приноси на дисертационния труд - Приносите на предложения за оценка дисертационен труд ще бъдат изведени в няколко аспекта. Първият – теоретичен - свързан с актуалността на проблема, систематизирането на модели за работа с деца със СОП и на стратегии за адаптирано обучение. Вторият - научно-приложен – приложението на експериментален подход за адаптирано обучение по ФВС сред деца със СОП, доказване необходимост от целенасочена квалификационна дейност за работа с деца със СОП.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд – в справката е посочено, че по дисертационния труд има направени 3 публикации - една в сп. „Спорт и наука“, една – в сборник от конференция „Личност.Мотивация.Спорт“ и една от 7^{ми} международен научен конгрес „Спорт, Стрес, Адаптация“. В списъка на публикациите не е включена такава, посочена в автобиографията, а именно от конференцията „Личност.Мотивация.Спорт“ от 2015 г. Същата, макар и под печат, би следвало да присъства в набора от документи. Авторефератът отразява пълно и достоверно съдържанието на дисертационния труд.

6. Заключение

Докторантката е специалист от практиката. Подкрепя заслужава нейната амбиция да потърси, опише, обоснове и научво докаже своя начин на работа с деца със СОП. Направените в текста на становището бележки, припоръки и поставени въпроси не омаловажават извървения от нея изследователски път. Последният, особено когато е първи, винаги е труден и осеян с препятствия. Поздравявам докторантката за приетото предизвикателство да ги преодолее и препоръчвам на членовете на научното жури да присъдят образователната и научна степен „доктор по педагогика“ в професионално направление 1.3. „Методика на обучението по физическо възпитание и спорт“, по научна специалност Теория и методика на физическото възпитание и спортната тренировка (вкл. Методика на лечебната физкултура) на Марина Тошкова-Асенова.

Дата:16. 01. 2016 г.

ЧЛЕН НА ЖУРИТО:

/доц.д-р Илиана Петкова/

¹ Процентът е по-голям, защото е дадена възможност на учителите да посочат повече от един отговор.